

การสะท้อนของสังคมยุคใหม่ต่อการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์ ในยุคปัจจุบัน*

THE REFLECTION OF MODERN SOCIETY ON THE USE OF TECHNOLOGY BY MONKS IN THE CONTEMPORARY ERA

พระครูสิริสุตโสภณ จันทโสภณ (จำเนียร คำสุข)¹, ณัฐพัชร์ งดงาม², จิรายุ มุลมาก³,
มะลิ ทิพย์ประจง⁴, วิชิต ไชยชนะ⁵ และ นพวรรณ ไชยชนะ⁶

Phrakhru Sirisutasophon Chandasobhano (Chamnian Khamsuk)¹, Nattaphat Ngodngam², Jirayu Munmak³,
Mali thipprajong⁴, Wichit Chaichana⁵ and Noppawan Chaichana⁶

¹⁻⁶วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

¹⁻⁶Phetchaburi Buddhist College, Thailand

Corresponding Author's Email: thipprajongmali@gmail.com

วันที่รับบทความ : 24 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 10 กุมภาพันธ์ 2569

Received 24 January 2026; Revised 8 February 2026; Accepted 10 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พลวัตความเปลี่ยนแปลงและปฏิกริยาของสังคมไทยที่มีต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในศาสนกิจ โดยศึกษาผ่านกรอบทฤษฎีการสื่อสารสมัยใหม่และหลักพระธรรมวินัย ผลการศึกษาพบว่าสังคมยุคใหม่มีการสะท้อนมุมมองในลักษณะทวิลักษณ์ (Dualism) กล่าวคือ ในด้านหนึ่งมีการยอมรับเทคโนโลยีในฐานะเครื่องมือทรงประสิทธิภาพที่ช่วยทลายกำแพงวัดเพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่และสร้างความโปร่งใสผ่านระบบดิจิทัล แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับเกิดความกังวลเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับ “โลก

Citation:

* พระครูสิริสุตโสภณ จันทโสภณ (จำเนียร คำสุข), ณัฐพัชร์ งดงาม, จิรายุ มุลมาก, มะลิ ทิพย์ประจง, วิชิต ไชยชนะ และ นพวรรณ ไชยชนะ. (2569). การสะท้อนของสังคมยุคใหม่ต่อการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1198-1207.

Phrakhru Sirisutasophon Chandasobhano (Chamnian Khamsuk), Nattaphat Ngodngam, Jirayu Munmak,
Mali thipprajong, Wichit Chaichana and Noppawan Chaichana. (2026).

The Reflection Of Modern Society On The Use Of Technology By Monks In The Contemporary Era.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1198-1207.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

วัชชะ” หรือความเหมาะสมของภาพลักษณ์สงฆ์ในพื้นที่เสมือนที่อาจบดบังจริยวัตรอันสงบ
สำรวม ข้อสรุปของการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความอยู่รอดของศรัทธาในยุคดิจิทัลขึ้นอยู่กับการสร้าง
สมดุลระหว่างความทันสมัยกับความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีข้อเสนอแนะให้องค์กรปกครองสงฆ์จัดทำ
ธรรมนูญดิจิทัลและส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อแก่พระสงฆ์ เพื่อให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นสะพาน
แห่งปัญญาที่เชื่อมโยงธรรมะสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, พระสงฆ์ยุคใหม่, การสะท้อนของสังคม, จริยธรรมดิจิทัล,
ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

This academic article aims to analyze the dynamics of change and the reactions of Thai society toward the application of information technology in religious activities. The study is conducted through the lens of modern communication theories and Buddhist monastic disciplines. The findings reveal that modern society reflects a dualistic perspective on one hand, technology is accepted as an efficient tool that breaks down temple walls to reach the younger generation and foster transparency through digital systems. On the other hand, ethical concerns arise regarding "Loka-vajja" (worldly fault) or the appropriateness of the monks' image in virtual spaces, which may overshadow their serene and composed conduct. The research concludes that the survival of faith in the digital age depends on balancing modernity with sanctity. Recommendations include the establishment of a "Digital Charter" by ecclesiastical governing bodies and the promotion of media literacy among monks, ensuring that technology serves as a bridge of wisdom connecting Dharma to society sustainably.

Keywords: Information Technology, Modern Monks, Social Reflection, Digital Ethics, Artificial Intelligence

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสารสนเทศ (Information Age) อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งมีใช้เพียงการเปลี่ยนแปลงในเชิงเทคนิค แต่เป็นการปฏิวัติโครงสร้างส่วนบนของสังคม ทั้งวิถีความคิด ค่านิยม และการให้ความหมายต่อสรรพสิ่ง (Castells, 2023) สำหรับประเทศไทย การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัล (Digital Transformation) ได้ทำลายกำแพงที่เคยแบ่งแยก “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ออกจาก “พื้นที่ทางโลก” อย่างมีนัยสำคัญ สถาบันสงฆ์ไทยซึ่งเดิมเคยเป็นศูนย์กลางของปัญญาและจริยธรรมที่ตั้งอยู่อย่างเป็นเอกเทศภายในกำแพงวัด กลับถูกดึงเข้าสู่พายุแห่งข้อมูลข่าวสารที่หมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง การปรับตัวของพระสงฆ์เข้าสู่พื้นที่ออนไลน์หรือปรากฏการณ์ “Cyber-Monks” จึงไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่คือการรักษาความหมายของพุทธศาสนาท่ามกลางกระแสธาราวิสัยนิยม (เกรียงไกร วัฒนา, 2565)

ประเด็นวิกฤตที่สังคมไทยกำลังเผชิญคือความลึกลับ (Paradox) ระหว่างความคาดหวังในจริยวัตรอันสงบตามพระธรรมวินัย กับการทำงานของเทคโนโลยีที่เน้นความเร็วและการโต้ตอบ ศาสนาในนิยามทางสังคมวิทยาเป็นสถาบันที่ให้ความคงที่เชิงจริยธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2558) แต่พื้นที่ดิจิทัลถูกขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึมที่เน้นความนิยม (Engagement) สังคมจึงสะท้อนมุมมองทวิลักษณ์ คือทั้งยอมรับและหวาดกลัวต่อการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ (Desacralization) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต, 2562)

พุทธบริษัทในปัจจุบันต้องการธรรมะแบบ “On-demand” ที่เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา (อาสา คำภา, 2565) ปีบบังคับให้พระสงฆ์ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้เข้าถึงใจคนรุ่นใหม่ นำไปสู่ความกังวลเรื่อง “การลดทอนแก่นแท้” เพื่อให้เข้ากับกระแสไวรัล (Viral Culture) ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นในระยะยาว (อัญชลี จันทร์ชีวะ, 2564)

พลังของการตรวจสอบโดยมวลชน (Social Surveillance) (Lyon, 2018) ทำให้กล้องมือถือกลายเป็น “ดวงตาทางศีลธรรม” ที่บันทึกภาพลักษณะสงฆ์ได้ในเสี้ยววินาที ความสัมพันธ์เปลี่ยนจาก “ผู้รับธรรม” เป็น “ผู้คุมกฎ” ทำให้ศรัทธาในปัจจุบันมีความเปราะบางและขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์ในสื่อดิจิทัลเป็นสำคัญ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2564)

จะเห็นว่าในศตวรรษที่ 21 โลกได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบซึ่งไม่เพียงเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แต่เป็นการปรับโครงสร้างความคิด ค่านิยม และความหมายของสังคมทั้งระบบ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่กระบวนการดิจิทัลได้ทำลายเส้นแบ่งระหว่างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับพื้นที่ทางโลก ทำให้สถาบันสงฆ์ซึ่งเคยดำรงบทบาทอย่างสงบนิ่ง

ภายในวัดต้องก้าวเข้าสู่โลกออนไลน์และปรับตัวเป็น “พระสงฆ์ไซเบอร์” เพื่อรักษาความหมายและบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมฆราวาส อย่างไรก็ตาม การปรับตัวดังกล่าวก่อให้เกิดความลักลั่นระหว่างอุดมคติแห่งความสงบตามพระธรรมวินัยกับธรรมชาติของเทคโนโลยีที่เน้นความเร็ว การโต้ตอบ และความนิยม ส่งผลให้ศาสนาซึ่งควรเป็นพื้นที่แห่งเสถียรภาพทางจริยธรรมต้องเผชิญแรงกดดันจากอัลกอริทึมและวัฒนธรรมไวรัล ขณะเดียวกันพุทธบริษัทในยุคดิจิทัลก็ต้องการการเข้าถึงธรรมะแบบทันทีที่ตลอดเวลา ทำให้พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้ทันสมัยแต่ก็เสี่ยงต่อการลดทอนแก่นแท้ของหลักธรรม อีกทั้งการแผ่ร่วางทางสังคมผ่านสื่อออนไลน์ทำให้ภาพลักษณ์ของสงฆ์ถูกตรวจสอบอย่างเข้มข้นจนความศรัทธากลายเป็นสิ่งเปราะบางและผูกพันกับการรับรู้ผ่านหน้าจอมากกว่าความสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณโดยตรง สะท้อนว่าศาสนาในยุคดิจิทัลกำลังต่อรองระหว่างการธำรงความศักดิ์สิทธิ์กับการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคมสมัยใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการสื่อสารทางธรรม (Historical Evolution)

1. จากยุคมุขปาฐะสู่ยุคลายลักษณ์อักษร การรักษาความแม่นยำในพื้นที่จำกัด

ในสมัยพุทธกาล การสื่อสารทางธรรมขับเคลื่อนด้วยระบบ “มุขปาฐะ” (Oral Tradition) หรือการจดจำต่อ ๆ กันมา หัวใจสำคัญของยุคนี้คือความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด (Interpersonal Communication) ระหว่างผู้สอนและผู้ฟัง ความขลังและศรัทธาไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวอักษร แต่เกิดจาก “จริยวัตร” และ “บรรยากาศ” ของสถานศึกษาหรืออารามนั้น ๆ การเข้าถึงธรรมะจึงเป็นเรื่องของกลุ่มคนที่จำกัดอยู่เพียงผู้ที่เดินทางไปหาพระสงฆ์ถึงที่เท่านั้น (วิทย์ วิศเวทย์, 2566) เมื่อมีการจารึกธรรมะลงในใบลานและพัฒนาสู่ยุคการพิมพ์ ธรรมะเริ่มเปลี่ยนสภาพจาก “เสียง” เป็น “ตัวอักษร” (The Power of Text) ซึ่งช่วยขยายขอบเขตการเข้าถึงได้กว้างขวางขึ้น แต่กระนั้น ศาสนาก็ยังคงความศักดิ์สิทธิ์อยู่บนหิ้งหรือในห้องสมุดของวัด ผู้ที่จะเข้าถึงยังต้องใช้ความพยายามสูง สถาบันสงฆ์ในยุคนี้จึงมีสถานะเป็น “ผู้ถือครองความรู้หลัก” (Primary Knowledge Gatekeeper) ที่ชาวบ้านทั่วไปเข้าถึงได้ยาก (พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร, 2563)

2. ยุคสื่อมวลชน การทลายกำแพงวัดผ่านคลื่นวิทยุและโทรทัศน์

ศตวรรษที่ 20 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเมื่อเทคโนโลยีการกระจายเสียงและภาพ (Broadcasting) เข้ามามีบทบาท ธรรมะถูกส่งผ่านคลื่นวิทยุและรายการโทรทัศน์ สิ่งนี้คือ

“การทลายกำแพงวัด” ครั้งแรกในเชิงกายภาพ ศาสนาเริ่มก้าวเข้าสู่ “บ้านเรือน” ของผู้คน (อาสา คำภา, 2565) อย่างไรก็ตาม การสื่อสารในยุคนี้ยังเป็นแบบทิศทางเดียว (One-way Communication) และมีการตรวจสอบเนื้อหาอย่างเข้มข้นจากสถานีและองค์กรปกครองส่วนภูมิภาคของพระสงฆ์ในสื่อยุคนั้นจึงถูกควบคุมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด สงบ และนิ่งขรึม เพื่อรักษาความศรัทธาในวงกว้าง

3. ยุคดิจิทัลและความไร้ระเบียบ (Digital Chaos) เมื่อทุกอย่างอยู่บน “คลาวด์”

ปัจจุบันเราก้าวเข้าสู่ยุคที่นิยามของการสื่อสารเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง (Paradigm Shift) สื่อสังคมออนไลน์ได้เปลี่ยนพระสงฆ์จาก “ผู้รับไทยธรรม” ให้กลายเป็น “Content Creator” (เกรียงไกร วัฒนา, 2565) ธรรมะถูกปรับโฉมให้สั้นลง สนุกขึ้น และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกมากขึ้นเพื่อให้ทันต่ออัลกอริทึมของ Facebook, TikTok หรือ YouTube ความท้าทายที่เกิดขึ้นในยุคนี้ คือ “สภาวะความไร้ระเบียบ” เนื่องจากไม่มีผู้คัดกรองเนื้อหา (Gatekeeper) พระสงฆ์แต่ละรูปมีอิสระในการนำเสนอตัวตนและหลักธรรม สิ่งนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับฆราวาสเปลี่ยนจาก “ครูกับศิษย์” กลายเป็น “ผู้สร้างกับผู้ชม” ซึ่งนำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งเชิงคุณค่าที่สังคมไทยกำลังสะท้อนออกมาอย่างรุนแรงในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของการสื่อสารทางพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากระบบมุขปาฐะในสมัยพุทธกาล ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้สอนกับผู้ฟังและอาศัยพลังศรัทธาจากจริยวัตรและบรรยากาศของอารามเป็นศูนย์กลาง ความรู้ทางธรรมจึงจำกัดอยู่ในวงแคบเฉพาะผู้ที่สามารถเข้าถึงพระสงฆ์โดยตรง ต่อมาเมื่อมีการจาริกลงใบลานและพัฒนาสู่ยุคลายลักษณ์อักษรและการพิมพ์ ธรรมะถูกเปลี่ยนสถานะจากเสียงสู่ตัวอักษร ทำให้การสืบทอดมีความมั่นคงและขยายการเข้าถึงได้กว้างขึ้น แต่สถาบันสงฆ์ยังคงทำหน้าที่เป็นผู้ถือครองความรู้หลักที่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้ยาก กระทั่งเข้าสู่ยุคสื่อมวลชนในศตวรรษที่ 20 เทคโนโลยีวิทยุและโทรทัศน์ได้ทลายกำแพงวัด ทำให้ธรรมะเข้าสู่พื้นที่บ้านเรือนของผู้คนมากขึ้น แม้จะช่วยขยายผู้รับสารในวงกว้าง แต่การสื่อสารยังเป็นแบบทางเดียวและถูกควบคุมเนื้อหาอย่างเข้มงวดเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ให้อยู่ในกรอบจารีตดั้งเดิม จนถึงยุคดิจิทัลปัจจุบัน การสื่อสารได้เปลี่ยนโฉมอย่างสิ้นเชิงเมื่อสื่อสังคมออนไลน์เปิดโอกาสให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้ผลิตเนื้อหาโดยตรง ธรรมะถูกปรับรูปแบบให้สั้น กระชับ และดึงดูดอารมณ์เพื่อแข่งขันในระบบอัลกอริทึม ส่งผลให้การเผยแพร่รวดเร็วและเข้าถึงผู้คนจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกันการขาดกลไกคัดกรองก่อให้เกิดสภาวะไร้ระเบียบและความหลากหลายของการ

ตีความ ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติจึงเปลี่ยนจากบทบาทครูกับศิษย์ไปสู่ผู้สร้างกับผู้ชม ก่อให้เกิดทั้งโอกาสใหม่ในการสื่อสารธรรมะและความท้าทายเชิงคุณค่าที่สังคมต้องร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบ

การวิเคราะห์การสะท้อนของสังคม การปะทะกันระหว่าง “จารีต” และ “นวัตกรรม”

1. สัญญาณทางจริยธรรมในพื้นที่เสมือน

เมื่อพระสงฆ์ใช้เทคโนโลยี เช่น การ Live สด หรือการโพสต์ข้อความโต้ตอบ สังคมไทยมักเกิดคำถามเรื่อง “ความเหมาะสม” (Loka-vajja) สิ่งที่สังคมสะท้อนออกมาคือความกังวลว่า “ความเป็นพระจะหายไปในโลกออนไลน์หรือไม่” พื้นที่ดิจิทัลซึ่งเน้นความเร็ว ความบันเทิง และการเรียกร้องความสนใจ (Attention Economy) ดูเหมือนจะเป็นขั้วตรงข้ามกับวิถีแห่งความสำรวมและความนิ่งสงบ การที่พระสงฆ์มีปฏิสัมพันธ์กับแฟนเพจอย่างเป็นกันเองจนเกินงาม หรือการใช้ศัพท์แสลงเพื่อเอาใจวัยรุ่น ถูกมองว่าเป็นการทำลาย “ความศักดิ์สิทธิ์” ของสถาบันสงฆ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2562)

2. พลัังของ “กล้องมือถือ” และการเฝ้าระวังทางสังคม (Social Surveillance)

ในยุคปัจจุบัน สังคมไม่ได้สะท้อนความเห็นผ่านจดหมายหรือการวิจารณ์ในวงแคบอีกต่อไป แต่ใช้พลังของ “ชาวเน็ต” (Netizens) เป็นเครื่องมือตรวจสอบ สังคมสะท้อนภาพว่า ปัจจุบันเรามี “ศาลเตี้ยทางศีลธรรม” ที่เกิดขึ้นได้ทุกนาที (Lyon, 2018) พระสงฆ์ที่ใช้เทคโนโลยีอย่างผิดวิธี หรือแม้แต่การใช้ในทางที่เหมาะสมแต่ขาดการอธิบายบริบท ก็อาจถูกรุมประนามจนสูญเสียศรัทธาได้ในชั่วข้ามคืน ความเปราะบางนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมยุคใหม่กำลังสับสนระหว่าง “การใช้เทคโนโลยีเพื่อกิจสงฆ์” กับ “การใช้เทคโนโลยีเพื่อความเพลิดเพลินส่วนตัว”

ตารางที่ 1 สรุปวิวัฒนาการและความคาดหวังของสังคม

ยุคการสื่อสาร	รูปแบบหลัก	สถานะของพระสงฆ์	การตรวจสอบจากสังคม
มุขปาฐะ	ปากต่อปาก/ ตัวต่อตัว	ศูนย์กลางของปัญญา และความศักดิ์สิทธิ์	ตรวจสอบผ่านสายตาพุทธ บริษัทในวัด
สื่อมวลชน	วิทยุ/ทีวี (ทิศทางเดียว)	ผู้สอนธรรมผ่านหน้าจอ (นิ่ง/สงบ)	ตรวจสอบโดยองค์กรและ สถานี (Gatekeeper)
ดิจิทัล	โซเชียลมีเดีย (สองทิศทาง)	Content Creator/ ผู้มีอิทธิพลทางปัญญา	ตรวจสอบโดยมวลชน ออนไลน์ตลอด 24 ชม.

บทอภิปรายส่วนท้ายบทนำ ทางเลือกหรือทางรอด

จากความเป็นมาทั้งหมด ผู้เขียนเห็นว่าการสะท้อนของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์ในยุคเทคโนโลยีนั้น คือความพยายามที่จะ “หาจุดสมดุลใหม่” สังคมไม่ได้ต้องการให้พระสงฆ์หยุดใช้เทคโนโลยี เพราะในโลกปัจจุบันที่ผู้คนโยกย้ายที่พึ่งทางใจออนไลน์ ธรรมะก็จำเป็นต้องมีที่ยืน แต่สิ่งที่สังคมเรียกร้องคือ “ความฉลาดทางดิจิทัล” (Digital Wisdom) ที่ต้องมาพร้อมกับจริยวัตรที่งดงาม การใช้เทคโนโลยีจึงต้องเป็นไปเพื่อ “ดึงคนเข้าหาธรรม” ไม่ใช่ “ดึงพระเข้าหาโลก” จนสูญเสียความเป็นสมณะไป

สรุปผลการวิเคราะห์ มุมมองของสังคมต่อเทคโนโลยีสงฆ์

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การสะท้อนของสังคมในมิติต่าง ๆ

มิติการวิเคราะห์	การสะท้อนเชิงบวก (โอกาส)	การสะท้อนเชิงลบ (อุปสรรค)
การเผยแผ่ธรรม	เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้กว้างขวาง และรวดเร็ว	การลดทอนแก่นธรรมให้กลายเป็นเรื่อง บันเทิง (Infotainment)
การตรวจสอบ	สร้างความโปร่งใสในการ บริหารจัดการวัดและปัจจัย	การตัดสินพระสงฆ์อย่างรวดเร็วโดยขาด บริบทที่ครบถ้วน
จริยธรรมสงฆ์	พระสงฆ์มีเครื่องมือช่วยศึกษา ค้นคว้าพระไตรปิฎก	เกิดภาวะ “โลกวัชชะ” จากการใช้สื่อไม่ เหมาะสม (ติตโซเซียล)
เทคโนโลยี AI	ช่วยตอบคำถามพื้นฐานและ รวบรวมข้อมูลธรรมะ	ลดทอนคุณค่าของประสบการณ์ทาง วิญญาณและความเมตตา

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับการทำหน้าที่ของสงฆ์

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังสร้างแรงสะท้อนต่อบทบาทของพระสงฆ์ใน 2 มิติสำคัญ

1. AI ในฐานะ “ผู้ตีความธรรม” AI สามารถประมวลผลและตอบคำถามธรรมะได้อย่างแม่นยำ สังคมจึงเริ่มตั้งคำถามถึงความจำเป็นของพระสงฆ์ในฐานะ “ผู้ให้ข้อมูล” หากพระสงฆ์ไม่พัฒนาสู่การเป็น “ผู้แนะแนวทางจิตวิญญาณ” AI อาจเข้ามาแทนที่บทบาทการสอนเบื้องต้นได้

2. ความฉลาดทางอารมณ์และวิญญาณ สังคมยังคงเรียกร้อง “ความเมตตา” (Compassion) จากพระสงฆ์ ซึ่ง AI ทำแทนไม่ได้ สิ่งนี้ผลักดันให้พระสงฆ์ต้องกลับไปสู่แก่นของการเป็นผู้ฝึกฝนทางจิตมากกว่าเป็นเพียงผู้กระจายข้อมูล

ในส่วนข้อเสนอแนะ 1. ระดับนโยบาย การจัดทำ “ธรรมนูญดิจิทัลสงฆ์” (Ecclesiastical Digital Charter) คณะสงฆ์ในระดับการปกครองจำเป็นต้องก้าวข้ามการออกคำสั่ง “ห้าม” เพียงอย่างเดียว มาสู่การจัดทำมาตรฐานกลางที่มีลักษณะเป็น “คู่มือจริยธรรมดิจิทัล” ซึ่งควรมีรายละเอียดดังนี้ 1.1 การนิยามพื้นที่เสมือน กำหนดแนวทางความสมควร (อนุปสัมบัน) ในการใช้สื่อแต่ละประเภท เพื่อป้องกันโลกวัชระระบบการตรวจสอบภายในสร้างกลไกที่ช่วยให้คณะสงฆ์สามารถตักเตือนและควบคุมกันเองก่อนที่ประเด็นจะบานปลายสู่สาธารณะ 1.2 การรับบริจาคดิจิทัล วางระเบียบเรื่องการเงินผ่านระบบออนไลน์เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและลดข้อครหาเรื่องทุนนิยมในศาสนา 2. ระดับปฏิบัติ การสร้าง “สมณะดิจิทัล” (Digital Literacy for Monks) การฝึกอบรมพระสงฆ์ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการเรียนรู้เทคนิคการใช้เครื่องมือ แต่ต้องเน้นการ “เท่าทัน” ใน 3 มิติ 2.1 เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เข้าใจกลไกการทำงานของสื่อสังคมออนไลน์ อัลกอริทึม และผลกระทบของการสื่อสาร 2.2 เท่าทัน AI (AI Literacy) เรียนรู้ที่จะใช้ AI ในฐานะเครื่องมือช่วยค้นคว้า (Research Tool) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่ มากกว่าการปล่อยให้ AI กำหนดทิศทางการสื่อสารธรรมะ 2.3 เท่าทันจิต (Psychological Literacy) ฝึกฝนจิตใจไม่ให้หลงไปกับยอดความนิยม (Likes/Shares) ซึ่งเป็นกิเลสในรูปแบบดิจิทัล 3. ระดับสังคม พุทธบริษัทในฐานะ “ผู้กัลยาณมิตรทางสื่อ” สังคมไทยควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นเพียงผู้รับธรรมหรือผู้คอยจับผิด มาเป็นการสร้าง “นิเวศวิทยาทางศีลธรรม” ร่วมกัน การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ สนับสนุนให้ฆราวาสใช้สื่อตรวจสอบสงฆ์ด้วยความเมตตาและข้อมูลที่รอบด้าน แทนการใช้คำตำหนิหรือสร้างความเกลียดชัง การสนับสนุนสื่อธรรมะคุณภาพ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการคัดกรอง

(Gatekeeper) โดยการสนับสนุนและส่งต่อเนื้อหาธรรมะที่ถูกต้องและมีจริยวัตรที่เหมาะสม เพื่อสร้างพื้นที่สีขาวให้มากกว่าพื้นที่สีเทาในโลกออนไลน์ **สรุปท้ายบทความ** การสะท้อนของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน คือการส่งสัญญาณเตือนว่า “แก่น” ของศาสนายังเป็นที่ต้องการ แต่ “เปลือก” ของการนำเสนอจำเป็นต้องมีการปรับโฉมให้เหมาะสม หากสถาบันสงฆ์ไทยสามารถบูรณาการความล้ำสมัยของเทคโนโลยีเข้ากับคุณลักษณะของธรรมวินัยได้ พุทธศาสนาจะไม่เพียงแค่ “อยู่รอด” แต่จะสามารถ “เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ” ให้กับสังคมดิจิทัลที่กำลังสับสนและโหยหาที่พึ่งได้อย่างยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษาทั้งหมด ผมสรุปได้ว่าเทคโนโลยีเป็นเหมือน “กระจกบานใหญ่” ครับ ถ้าพระท่านปฏิบัติเคร่งครัด เทคโนโลยีก็จะช่วยขยายความดีนั้นให้คนเห็นเป็นล้าน แต่ถ้าท่านทำตัวไม่เหมาะสม เทคโนโลยีก็จะขยายความผิดนั้นให้คนรู้มำได้ในพริบตา ความอยู่รอดของศาสนาในยุคดิจิทัลจึงไม่ใช่การวิ่งหนีโลกอินเทอร์เน็ต แต่คือการเดินเข้าหาอย่างมี “สติ” สังคมไม่ได้รังเกียจมือถือในมือพระ แต่เขารังเกียจความไม่สำรวม การสร้างสมดุลระหว่าง “นวัตกรรม” และ “จารีต” คือกุญแจดอกสำคัญที่จะทำให้วัดยังคงเป็นที่พึ่งของคนในยุคที่ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงเร็วเหลือเกินการสะท้อนของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน คือการส่งสัญญาณเตือนว่า “แก่นแท้ของธรรมะ” ยังคงเป็นที่โหยหา แต่ “เปลือกและการสื่อสาร” ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันกาล หากคณะสงฆ์ไทยสามารถบูรณาการความล้ำสมัยของเทคโนโลยีเข้ากับคุณลักษณะของธรรมวินัยได้อย่างแนบเนียน พุทธศาสนาจะไม่เพียงแค่ “อยู่รอด” ในโลกดิจิทัล แต่จะสามารถเป็น “แสงสว่างนำทาง” ให้กับมนุษยชาติที่กำลังสับสนในยุคเทคโนโลยีครองเมืองได้อย่างสง่างาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2564). แนวทางปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกรียงไกร วัฒนา. (2565). พุทธศาสนากับโลกดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2565). สื่อกับสังคมไทยในยุคเปลี่ยนผ่าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
รังสิต.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2560). สังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- นรรนิติ เศรษฐบุตร. (2562). การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและวัฒนธรรมไทย.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2565). พุทธศาสนาไทยในโลกเปลี่ยนไป. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- บารมี สวัสดิ์สถิตย์. (2559). พื้นที่ทางสังคมของสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร. (2563). การสื่อสารเชิงพุทธในยุคสื่อใหม่. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). วินัยสงฆ์คืออรากแก้วของพุทธศาสนา.
กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2558). คนกับโลก. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พิทยา ว่องกุล. (2560). ทุนนิยมพุทธกับพุทธพาณิชย์. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2562). ธรรมะกับโลกยุคไอที. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิธรรมทาน.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566). รายงานสถิติการใช้สื่อสารสนเทศของวัด.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Baudrillard, J. (1994). Simulacra and Simulation. University of Michigan Press.
- Campbell, H. A. (2020). Digital Religion. Routledge.
- Castells, M. (2023). The Information Age Economy, Society and Culture. Wiley-
Blackwell.
- Grieve, G. P., & Veidlinger, D. (2021). Buddhism and Digital Media. Routledge.
- Heidemann, K. A. (2021). Monks and Machines. Oxford University Press.
- Lyon, D. (2018). The Culture of Surveillance. Polity Press.